

ARCHITECT GUSTAAF VANDAMME. II. ZIJN THERMAE-PLANNEN.

Zoals aangekondigd in onze vorige bijdrage, gaan we deze maand even dieper in op de diverse plannen die bouwmeester Gustaaf VANDAMME opstelde voor de Oostendse Thermae. Onuitgevoerde plannen zijn in de geschiedenis van onze stad minstens even belangrijk als hetgeen er effectief gebouwd werd : plannen geven immers weer wat er in de verbeelding van onze architecten-urbanisten leefde, wat Oostende in hun ogen waard was. De uitgevoerde bouwwerken waren daarentegen bijna steeds een compromis tussen de visie van de architect en de financiële mogelijkheden ; om van het duister aandeel der kleinzielige politieke touwtrekkerijtjes maar niet te spreken.

Het is algemeen geweten dat onze twee eerste vorsten een bijzondere belangstelling in Oostende toonden. Leopold II, die zag hoe snel de buitenlandse kuuroorden opgang maakten, wou te Oostende een dergelijk instituut waar zieken rust en genezing zouden vinden. Hij stelde aan de burgemeester voor Thermae op te richten waar geneeskunde op basis van hydrologie, klimatologie, thalasso therapie en fysiotherapie beoefend zou worden.

In 1876 al, zag de ondernemende Luikenaar Louis DELBOUILLE geld in een dergelijke instelling. Hij wou een hydrotherapeutisch instituut bouwen op de Visserskaai, het gedeelte tussen Cirkelstraat en Nieuwstraat. Daartoe deed hij stappen om de concessie te krijgen op de gronden van het wat in verval geraakte oosterpark MUSIN. Maar die zaak ging niet door, tot grote spijt van DELBOUILLE. Daarna begon hij echter met een "Etablissement Hydrothérapeutique d'Ostende" aan de Oosthelling van het Kursaal. Antoine DUJARDIN, architect en gerant-bestuurder van DELBOUILLE's "Société Concessionnaire des Terrains Domaniaux d'Ostende" was er directeur. In verband met hun "Etablissement" koesterden DELBOUILLE & DUNARDIN grootste plannen : een groot complex aan de Van Iseghemlaan, ook uitgevend aan de Oosthelling. DUJARDIN heeft er ooit ontwerpen voor getekend, die hij liet afdrukken in "Ostende-Cure" (1). En ook die plannen vielen in 't water. Op die terreinen kwam een Skating-Ring en het restaurant met oosterpark "La Marée". We mogen DELBOUILLE-DUJARDIN dus wel als de ware pioniers van het THERMALISME te Oostende aanzien.

Het was op 18 augustus 1906 dat Dr. FELIX in het Casino de noodzaak van een Thermaal Station te Oostende uiteenzette. Hij sprak er toen zijn voorkeur uit voor de aanleg in het Leopoldpark. Weinigen geloofden destijds in de levensvatbaarheid van Oostendse Thermae en verwezen de hele zaak naar Utopia. VANDAMME was een der mensen die echter vertrouwen stelden in de thermale gedachte. Toen hij in 1908 plannen uitwerkte voor de verfraaiing van de straten rond het Marie-Joséplein, voorzag hij in de bouw van een Thermenpaleis langs de Hendrik Serruyslaan, in de blok tussen Sint-Sebastiaanstraat en Witte Nonnenstraat. Op de twee hoeken wou hij monumentale ingangspaviljoenen, bekroond met koepels en geflankeerd door 2 torens met spitsen. Het geheel in een zwierige neo-barokstijl.

(1) Een exemplaar is in de Stadsbibliotheek aanwezig (NVDR).

Op een foto die we vorige maand afdrukten is dit gepland gebouw duidelijk te zien. Toch was de algemeen heersende -en meer logische- tendens om het Thermenpaleis -als het er zou komen- dichterbij zee en Kursaal te bouwen. Men raadde dan ook aan éérst over te gaan tot de bouw van het Justitiepaleis (want daarom was VANDAMME eigenlijk met zijn ontwerp begonnen) en dan pas een definitieve bestemming te geven aan de gronden waarop VANDAMME zijn Thermae plande. Zoals we weten zou het A. DANIELS zijn die later de plannen tekende voor het complex dat naderhand tussen Sint-Sebastiaanstraat en Witte Nonnenstraat werd gebouwd (Park Residence) (cf. DE PLATE, januari 1977).

VANDAMME's "Tweede Plan", daterend uit 1911-12, en hierbij afgedrukt, situeerde het Thermenpaleis in het Leopoldpark, in het verlengde van de Leopold II laan. Langs weerszijden van een monumentale ingang zouden gebogen wandelgalerijen vertrekken, 7 m hoog en voorzien van open terrassen, balcones en trappen. De ruimte die door die "promenoirs" omvat zou worden moest aangelegd worden met cascades, geïllumineerde fonteinen, bloemperken, nymphen ... Vanuit de laan ervoor zou het zéker een feestelijk gezicht geweest zijn ! Aan het uiteinde van die twee galerijen kwam dan een dubbele Trinkhall : één op het niveau van de H. Serruyslaan, voorbehouden aan het publiek ; daarboven een voor de curisten. De botteling van het water moestter plaatse gebeuren.

Achter dit deel zouden luxebaden voor dames en heren (gescheiden natuurlijk) aangelegd worden. Deze moesten ondergebracht worden in 3,4m hoge galerijen waarbij kleedkamers, lavatory's, medische zalen, een apotheek en een lingerie hoorden. Daarachter plande VANDAMME dan het centrale deel : een grote hall met Wintertuin, waarrond salons, de liften en de trappen naar de etages voor de medische diensten, de administratie en een conferentiezaal moesten komen.

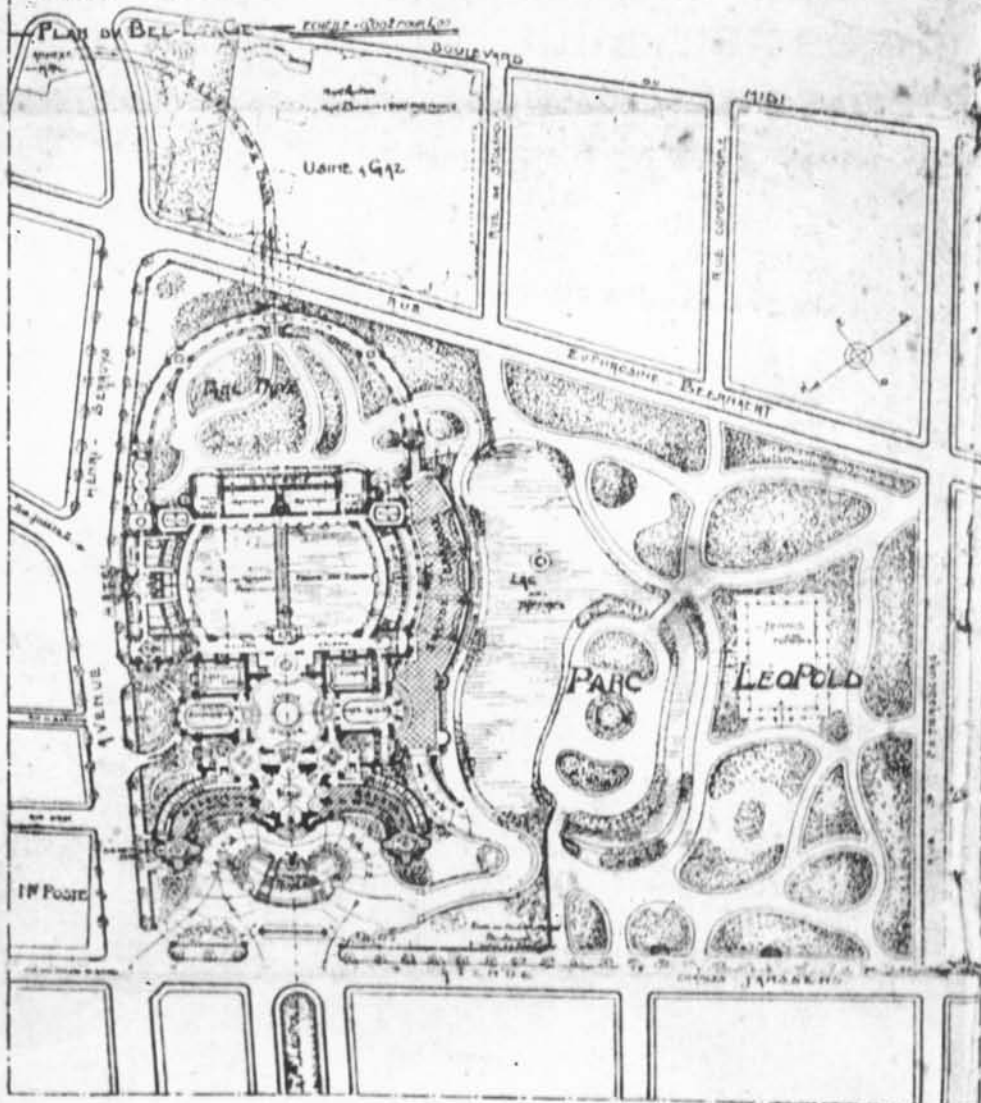
Achter de wintertuin voorzag het plan een grandioze hall met dubbele galerijen en balcones waarin, op niveau van de Hendrik Serruyslaan, twee grote zwembaden (zeewater) aangelegd worden : baden voor dames en heren, gescheiden door een vlottend ponton. Daarrond zweetkamers, inhaleerkamers, gymnastiekzalen, voetbaden, enz. Op de bel-étage dan, balcones waar de curisten het drukke zwembadleven konden volgen, zalen voor massage, speciale baden, stortbaden en lingerie.

En privé-park moest het geheel completeren : het zou ten zuiden gelegen hebben, voorzien van een ronde galerij die hotel, terras en thermenpaleis zou verbinden. Onder het terras moest een overdekte wandelplaats komen met uitzicht op serres en een orangerie. Aan de zijde der Hendrik Serruyslaan zou een 10 meter brede strook vrijgelaten worden voor pelousen en bloemperken. Aan de Hendrik Serruylsaan en de Euphrosina Beernaertstraat moesten smeedijzeren hekkens het etablissement van de straat scheiden. Een schaduwrijke allée moest dezelfde functie vervullen in het Leopoldpark.

LE PALAIS DES THERMES

VILLE D'OSTENDE

PROJET - PALAIS DES THERMES A ERIGER AU PARC LEOPOLD

ONTWERP THERMAE – LEOPOLDPARK (1912)

Het plan verenigde al het beste dat men wensen kon naar de normen van die tijd wel te verstaan : goede oriëntatie en zowel technisch als esthetisch uitermate bevredigend. Alles samen een waardig pendant voor het Kursaal. Zeer positief was ook het feit dat het plan het verdwijnen van de Gasfabriek voorzag. Deze was daar toch maar ongelukkig gelegen aan de Euphrosina Beernaertstraat : een zwart punt in het stadsbeeld als het ware.

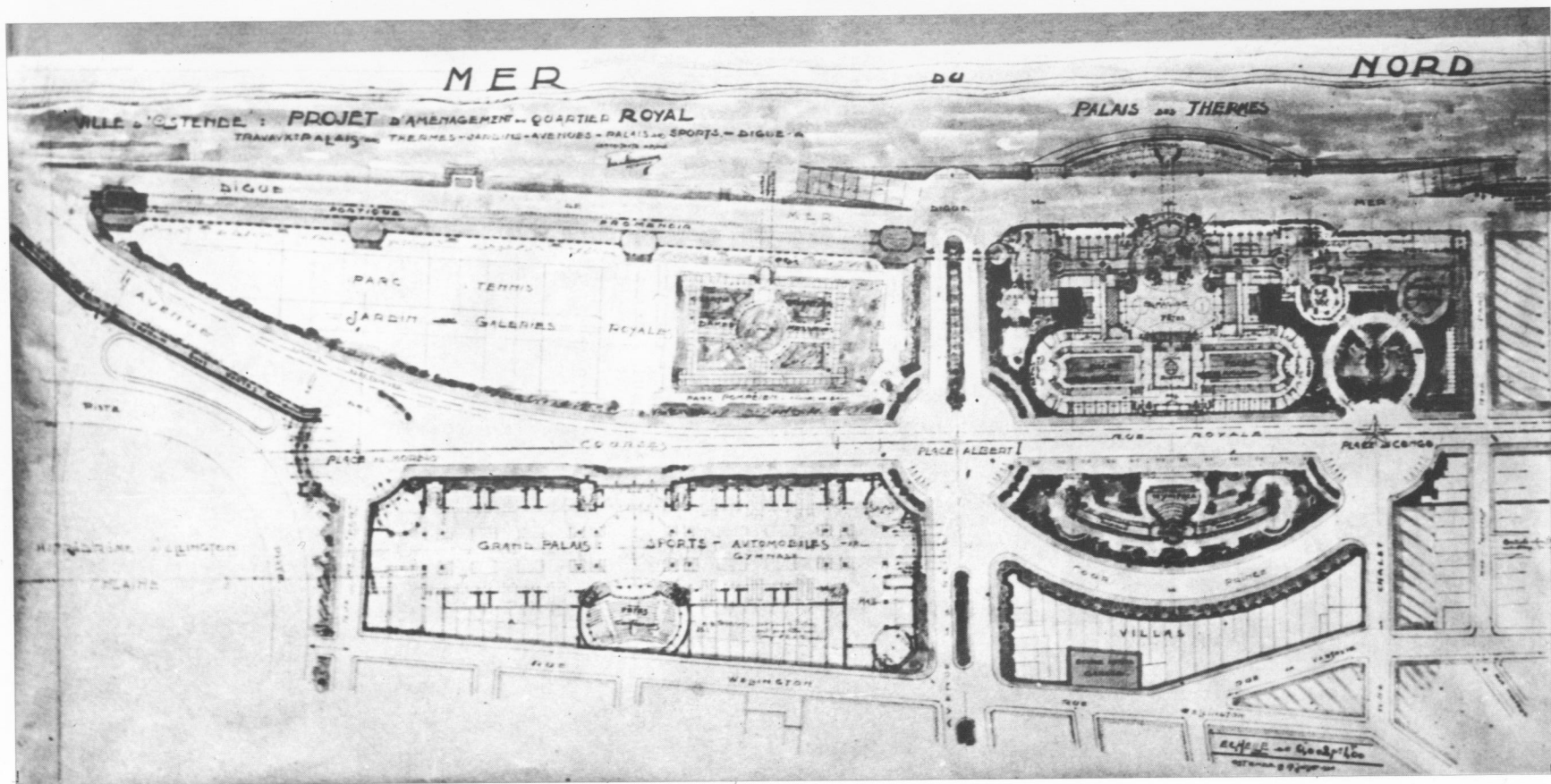
Eén bezwaar toch wel : er diende duchtig aan het Leopoldpark geknaagd om dit alles te verwezenlijken en Oostende kende toen ook al zo weinig groen ... Maar na W.O. II aarzelde onze Gemeenteraad tenslotte ook niet om een royale strook van het park te offeren aan Koning Auto. Gewis een minder hoogstaand doel waarvoor het dure offer gebracht werd!!!

We hadden het vorige maand ook al even over VANDAMME's "Derde Thermenplan". Midden 1926 leek het vast te staan dat het Koninklijk Chalet zou verkocht worden en gesloopt. "Le Carillon" wenste dat, alvorens te verkopen, men eerst eens voor een betere verbinding Koningstraat-Koerslaan moest zorgen, en wel dwars door de tuin van het Chalet (ons Koningspark). Daardoor had men de zo vevaarlijke bocht aan het westeinde der Koningstraat kunnen uitschakelen voor het doorgaand verkeer, zonder dat deze daarom moest verdwijnen, zoals we verder zullen zien.

Enige jaren eerder al, zou de stad in onderhandelingen geweest zijn met het Ministerie van Financiën met het doel het Chalet te verwerven, om er een Thermenpaleis aan zee te bouwen. Van toen al begon VANDAMME gedetailleerde plannen uit te werken voor de aanleg van dat Thermenpaleis en meteen ook voor de urbanisatie van de omgeving. Hierbij geven we de plattegrond van die plannen. Ze maakt het mogelijk, mits wat verbeeldingskracht, onderstaande uitleg te volgen.

Eén hoofdzaak was dus het RECHTTREKKEN VAN DE KONINGSTRAAT : ze had er vanaf het Marie-Joséplein een perspectief ontstaan tot aan de ingang van de Hippodroom. Daar moest een peristylum met quadriga op voor denodige grandeur zorgen. Het had Oostende's equivalent voor de Champs Elysées of de Wetstraat kunnen worden.

Het hoofdgebouw der Thermae moest komen op de plaats van het Chalet : de terreinen begrensd door Zeedijk, Koninginnelaan, de (rechtgetrokken) Koningstraat en de Parijsstraat. Gevels langs de Zeedijk en Koningstraat. Het halfgrond plein voor de hoofdingang (in het verlengde van de Chaletstraat) moest de naam "Congoplein" meekrijgen. Op de erekoer van de Thermae zou een Trinkhall opgericht worden. De gelijkvloers kant Zeedijk waren voorzien voor een grote hall, de verdiepingen voor een hotel en voor feestzalen. Op de dijk, voor het hotel, voorzag VANDAMME een boogvormige uitbouw over het strand : de bovenzijde moest een terras voor de curisten worden. Onder dat terras, een doorgang naar het hotel en verder nog badkabinen voor de hotelgasten. Aan de kant Koningstraat zouden twee grote, ultramoderne zwembaden aangelegd worden (1 dames, 1 heren). Langs de Parijsstraat moesten de laboratoria en de administratie plaats vinden. De Venetiaanse galerijen zouden echter bewaard blijven.

ONTWERP THERMAE OP GRONDEN KONINKLIJK CHALET & VERFRAAIING OMLIGGENDE WIJKEN
(1926)

Waar Koninginnelaan, Koningstraat en Koerslaan samen gingen komen, zou een rond "Albertplein" aangelegd worden, versierd met enkele monumenten. Tussen de dijk en het "Albertplein", in het verlengde van de Koninginnelaan dus (waar nu de rolschaatspiste is), ging men cascades bouwen, afdalend tot aan het "Albertplein".

De terreinen ten noorden van de koerslaan werden dan ingenomen door de tuinen van de Kon. Gaanderijen, de tennis-courts, terwijl op de resterende grond badkabinen in Pompeïaanse stijl gebouwd moesten worden : gedeelte voor dames en deel voor heren. Via een sousterrain moesten deze kabinen direct op het strand uitgeven. Dit was bedoeld om het hoge aantal badkarren te drukken : inderdaad, met de tijd waren ze elkaar gaan verdringen langs het water. In VANDAMME's "Derde Thermenplan" bleven de Kon. Gaanderijen intact bewaard. Alleen voorzag hij de bouw van een monumentale trap ten westen die moest toegang geven tot het platte dak.

Een derde plein was voorzien voor de hoek Sportstraat-Koerslaan. Het had de naam "Edouard Moreauxplein" gekregen, dit als hulde aan MOREAUX om diens rol in de verfraaiing van de stad. Aan dit plein had dan het peristylum van de Hippodroom verzezen.

De rest van de omgeving dan : De Parijsstraat zou doorgetrokken worden tot in de Warschaustraat, wat een gemak had geweest voor de Baddiensten, aldaar gevestigd. Aan het "Congoplein" zou de bocht van de Koningstraat aanzetten naar het Westen toe en op de "Albertplein" weer aansluiten op de Koninginnelaan, de rechtgetrokken Koningstraat en Koerslaan. Die bocht zou tot "Prinsenhof" omgedoopt worden. Het halve-maanvormig terrein tussen die bocht en de Koningstraat was dan niets anders dan het stukje park dat niet door het Thermencomplex of de rechtgetrokken Koningstraat werd opgeslorpt. In dat parkje, dat totaal nieuw aangelegd moest worden, voorzag VANDAMME het Leopold II-monument. Aan de andere zijde van het "Prinsenhof", op braakliggende duinresten, moesten villa's of een koloniaal museum verrijzen. (2). Voor de terreinen begrensd door Koninginnelaan, Wellingtonstraat, Sportstraat en Koerslaan bedacht VANDAMME naast een Feest- en Congressengebouw ook een grandiose Sportpaleis. Vijftig jaar later zien Oostendenaars en verlofgangers daar nog steeds een braakliggend en vervuild stuk grond waarop af en toe een circus haar tenten komt opslaan.

De hekkens aan de Hippodroom kant Koerslaan zouden weggenomen worden en vervangen door een overdekte colonnade met balcon. Deze colonnades moesten stylistisch aansluiten bij de bestaande galerij van architect Charles GIRAULT. Meteen ging men de Koerslaan verbreden.

Tot zover het essentiële van VANDAMME's "Derde Thermenplan", zijn laatste tevens. Men kan niet ontkennen dat bij eventuele uitvoering van dit groots ontwerp de Stad Oostende en deze residentiële wijk in 't bijzonder een totaal ander uitzicht kadden gekregen : de Koningin der Badsteden waardig. In het plan zaten goede, ja geniale ideeën. Een kritische ontleding zou ons té ver voeren. Wellicht kan elke geïnteresseerde die eens bij zichzelf maken ?

Uit onze studie blijkt duidelijk welke uitzonderlijke verdiensten architect Gustaaf VANDAMME had bij de verfraaiing van de Stad Oostende zowel op het gebied van kerkenbouw, officiële gebouwen, partikuliere woningen als op het terrein der urbanisatie.

Meteen was dat ook de historiek van enkele minder gekende aspecten der voorgeschiedenis van onze Thermae. In 1929 was de legendarische "kogel" eindelijk "door de kerk" : in oktober werden de definitieve bouwplannen van het Paleis goedgekeurd. Ze waren het werk van Franse architecten FLEGENHEIMER, BARD & GARELLA en van Oostendenaar André DANIELS.

In december kon aannemer VANCOILLIE met de werken aanvangen. De keuze der bouwplaats kon moeilijk ongelukkiger : deels bovenop, deels palend aan de Koninklijke Gaanderen. Het unieke perspectieffeffect van deze prachtige galerijen ging helemaal teloor onder de enorme logge massa van het Thermenpaleis (1).

Op 28 juli 1933 kon het Vorstenpaar het Thermenpaleis openen, alhoewel de zwemkom al op 8 april in gebruik genomen was. De discussies over het directeurschap zijn een minder mooie bladzijde, die we hier willen overslaan. Het was voorwaar een lange historie eer onze Thermae er kwamen !

Norbert HOSTYN
(met medewerking van de Heer Ir. Max VANDAMME)

(1) Er is een stille hoop moest het Thermanpaleis toch nog eens volledig afgebroken worden, de Galerijen in hun oorspronkelijke staat zouden hersteld worden (N.V.D.R.)

ERRATA

In het vorig nummer slopten twee storende fouten in het artikel over architect VANDAMME :

p. 13 : lees LINGIER i.p.v. LUIJER

p. 14, 1ste lijn : lees SINT-ANTONIUSKERK i.p.v. SINT-ANTONIUSPAROCHIE.

N.H.

OUDE NUMMERS "DE PLATE".

Geef uw oude nummers van "De Plate" door aan vrienden en kennissen. U werft zo soms zonder moeite een nieuw lid aan.